

**VILLA ROMANĂ DE LA SIMERIA – ALDĂCUȚU MIC
(JUD. HUNEDOARA). CERCETĂRILE ARHEOLOGICE
DIN TOAMNA ANULUI 2015**

MARIUS GHEORGHE BARBU

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

barbumarius0216@yahoo.com

IOAN ALEXANDRU BĂRBAT

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

ioan_alexandru_barbat@yahoo.com

IOANA LUCIA BARBU

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

b_iona@yahoo.com

COSTIN-DANIEL ȚUȚUIANU

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

krieg71@yahoo.com

ANTONIU TUDOR MARC

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

seiciperis_74@yahoo.com

Cuvinte cheie: *villa* romană, Valea Mureșului, construcții romane, amenajări romane târzii

Keywords: Roman *villa*, Mureș Valley, Roman constructions, Late Roman structures

Săpăturile arheologice preventive efectuate în toamna anului 2015, în punctul Aldăcuțu Mic, situat în hotarul orașului Simeria și al satului Sântandrei, jud. Hunedoara, au oferit oportunitatea cercetării unui sit arheologic complex, pe a cărui suprafață a fost identificată prezența unei așezări aparținând epocii romane, dar și urmele unor locuiri preistorice. Structurile arheologice de perioadă romană ne indică apartenența lor la o villa împrejmuită cu un zid de incintă și aliniată la un drum antic. Stratigrafic s-au putut delimita trei faze de funcționare ale acesteia. Dacă într-o primă etapă locuirea pare să fi fost relativ scurtă și puțin intensă, în cea de a doua fază au fost ridicate mai multe clădiri din piatră, tot pe cale arheologică fiind surprinsă și existența unor structuri din lemn. După jumătatea secolului al III-lea p.Chr., în așezarea de la Aldăcuțu Mic au fost construite mai multe structuri din piatră, lemn și chirpici, adosate clădirilor mai vechi.

Introducere

Articolul își propune prezentarea principalelor rezultate obținute în urma cercetărilor arheologice desfășurate în apropierea orașului Simeria și a satului Sântandrei, jud. Hunedoara, în perioada octombrie-decembrie 2015, în punctul *Aldăcuțu Mic* (Pl. I/1). Cercetarea arheologică fost posibilă ca urmare a notificării nr. 6127 din 10.09.2015, venită din partea M.C.D.R. Deva, înregistrată la D.J.C. Hunedoara cu nr. 1298 din 10.09.2015, privind descoperirea unor structuri arheologice pe traseul aducțiunii de apă realizate în cadrul proiectului „HD - CL-03-Reabilitarea sistemelor de

tratare și transport pentru alimentare cu apă a localităților Hațeg, Călan, Simeria și Deva”.

Săpătura arheologică preventivă s-a realizat pe baza autorizației nr. 279 din 01.10.2015, emisă de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național și a fost efectuată la cererea beneficiarului S.C. APA PROD S.A. Deva¹.

Cadrul natural

Situl *Aldăcușu Mic* se află în sud-vestul Transilvaniei, punctul arheologic găsindu-se în vecinătatea orașului Simeria și a satului Sântandrei, jud. Hunedoara, în zona de culoar a Mureșului (Culoarul Depresionar Intramontan al Mureșului, sectorul Sebeș-Deva)², cursul de apă amintit funcționând în permanență ca o depresiune între Carpații Meridionali și Munții Apuseni³. Față de axul atipic de curgere a râului Strei, pe direcția sud-nord, zona amintită se află în partea de nord-vest a Culoarului Streiului, practic în interfluviul Strei – Cerna⁴.

Terasa naturală pe care se găsește situl *Aldăcușu Mic*, mai joasă înspre nord, mai înaltă la sud, către dealul *Holumb*, se află la circa 8-12 m altitudine față de lunca actuală a Mureșului, dar și la aproximativ aceeași înălțime de un posibil curs mai vechi al râului Mureș (practic o buclă a cursului de apă) care curgea în partea de nord a localității Sântandrei⁵. O dovadă ar putea fi caracteristicile peisajului actual, între triunghiul așezărilor rurale Sântuhalm, Sântandrei și Săulești, cu numeroase iviri ale surselor de apă la suprafață, sub forma bălților sau a zonelor cu procese de înmlăștinire (**Pl. I/2**). Tot aici, am mai adăuga faptul că în jurul sitului au fost localizate, la baza sau în fruntea terasei, izvoare, dintre care unele sunt captate și în prezent⁶.

Vârsta teraselor inferioare ale Mureșului, pe baza hărților geologice actuale, poate fi atribuită pleistocenului superior, structura geologică conținând adeseori bolovănișuri, pietrișuri, nisipuri, argile nisipoase sau roșcate⁷.

Solurile din zonă pot fi caracterizate prin prezența mai multor orizonturi, situație atent documentată cu prilejul efectuării cercetărilor arheologice. De regulă, la suprafață sunt prezente cele de culoare neagră spre brună, iar în profunzime cele de nuanță brună cu variații cromatice (deschise sau închise), urmate de straturi de sol de culoare albă sau alb-gălbuie care în anumite arii de pe suprafața cercetată se prezintă asemenea unor „bentonite”. Apariția acestui tip de sol, la poalele dealului *Holumb* de la Simeria, a mai fost observată pe cuprinsul județului Hunedoara, în partea de vest a unității administrativ teritoriale menționate, mai exact la Gurasada, aceleași bentonite fiind întâlnite și în județul Alba, pe raza comunei Ciugud⁸.

Localizarea sitului

Situl *Aldăcușu Mic* se află la circa 1,50 km de intrarea în Simeria dinspre municipiul Deva, către vest, și la aproximativ 1 km depărtare de nord-estul satului

¹ La săpăturile arheologice, organizate de Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, au luat parte: Costin-Daniel Țuțuianu, responsabil științific, dr. Ioan Alexandru Bărbat, Ioana Lucia Barbu, dr. Antoniu Tudor Marc și dr. Marius Gheorghe Barbu în calitate de membri ai colectivului.

² Zotic 2007, p. 1-2, fig. 1.

³ Mărculeț 2013, p. 7-13, fig. 2-4.

⁴ Trușaș, Pop-Badea 1986-1987, p. 507.

⁵ Trușaș, Pop-Badea 1986-1987, p. 508, fig. 1.

⁶ Trușaș, Pop-Badea 1986-1987, p. 507-533.

⁷ Gherasi *et al.* 1967, pl. L-34-XXIII.

⁸ Brana, Avramescu, Călugăru 1986, p. 55-57.

Sântandrei⁹ (Pl. I/2, II/1). Zona supusă cercetării arheologice reprezintă partea de sud-vest a terasei naturale *Aldăcuțu Mic*, a cărei întindere începe de la limita de vest a orașului Simeria, la sud situl fiind delimitat de punctul *Holumb*. Terasa naturală în partea de nord este parțial tăiată pe direcția est-vest de calea ferată Deva – Simeria, iar sudul acesteia de Drumul Național 7/European 68. Tot la sud de DN7/E68, în sectorul de sud-vest al terasei, se găsește și porțiunea din sit cercetată arheologic în toamna anului 2015, în perimetrul unei livezi de pomi fructiferi. Coborârea terasei către vest este la rândul ei intersectată, în partea stângă, de către un drum mai vechi spre localitatea Sântandrei, dar și de un tronson de cale ferată (cu direcția nord-sud) care făcea legătura între orașul Simeria și municipiul Hunedoara. Același punct arheologic este mărginit, la câțiva metri înspre nord, de ruta feroviară Simeria – Hunedoara, dar și de un drum asfaltat care pornește din DN7/E68 către satul Săulești și fosta localitate rurală Biscaria (înglobată în sec. XX în orașul Simeria).

Istoricul cercetărilor

Pentru început, înainte de prezentarea puținelor date referitoare la cercetările arheologice efectuate în situl de la *Aldăcuțu Mic* sau în apropierea acestuia, dorim să expunem scurte observații privind toponimia și evoluția administrativ teritorială a zonei avută în atenție. Astfel, pentru toponimul *Aldăcuțu Mic*, din monografia aproape exhaustivă a satului Săulești și a zonelor învecinate, publicată în anul 1945 de către G. T. Niculescu-Varone, aflăm că, într-un manuscris în limba maghiară, pe anul 1783, al localității Biscaria¹⁰, punctul arheologic figurează drept *Algykuts* (proprietatea lui Teodorescu Toma)¹¹. În monografia amintită, varianta în limba română a toponimului, la nivelul anului 1945, este *La alde Cuț*¹². De asemenea, schimbarea proprietăților terenurilor, dar și evoluția administrativă a zonei, face ca pentru anumite porțiuni din terasa *Aldăcuțu Mic*, cum ar fi sectorul de sud-vest al acesteia, să fie considerat drept aparținător locuitorilor din satul Sântandrei¹³.

Privitor la primele semnalări ale unor materiale arheologice, amintim mențiunea referitoare la descoperirea unui „vas hallstattian” la Simeria, în anul 1883, cu prilejul construirii drumului spre Hunedoara¹⁴. În lipsa unei localizări mai exacte, nu putem decât să presupunem că această descoperire arheologică, de la finalul secolului XIX, a fost efectuată undeva în apropierea terasei *Aldăcuțu Mic*, artera rutieră actuală (DN7/E68), de la Simeria către municipiile Deva și Hunedoara, traversând situl de la est la vest.

Într-un raport de cercetare arheologică, publicat în anul 1970, Beniamin Bassa amintește că, în dreptul întreprinderii *Marmura* din Simeria, aflată în partea de nord-est a sitului *Aldăcuțu Mic*, se află urmele unui drum antic¹⁵. Observațiile lui Bassa au fost efectuate în zona căii ferate Deva – Simeria, probabil la începutul anilor '60 ai secolului

⁹ Coordonatele GPS ale sectorului de sud-vest al sitului *Aldăcuțu Mic*, preluate în partea centrală a obiectivului arheologic (la zidul Z5.2), în toamna anului 2015 (24.11.2015), cu un GPS Garmin Montana 680T, sunt: 45°50.937' Lat. N, 22°58.952' Long. E, 211 m altitudine.

¹⁰ Intrată oficial în componența comunei Simeria în anul 1921 (Niculescu-Varone 1945, p. 127) sau în 1925 (Lazăr, Stărcescu Enăchiță 2008, p. 89).

¹¹ Niculescu-Varone 1945, p. 126.

¹² Niculescu-Varone 1945, p. 126.

¹³ Informații oferite cu multă amabilitate, în timpul cercetărilor arheologice, de câțiva săteni din Sântandrei.

¹⁴ Roska 1942, p. 226; Luca 2008, p. 158.

¹⁵ Basa 1970, p. 231.

trecut, acesta menționând că „...în terasamentul, căii ferate a fost surprins profilul drumului roman care se îndrepta spre nord-est...”¹⁶. Aceeași arteră de comunicație antică a fost urmărită de către Eugen D. Pădureanu, arheologul arădean semnalând faptul că, în vara anului 1980, a reușit să urmărească drumul roman pe o lungime de 1250 m, între întreprinderea *Marmura* și calea ferată Simeria – Hunedoara, în vecinătatea dealului *Holumb*¹⁷. În urma unor lucrări de drenaj a zonei, realizate în toamna aceluiași an, calea de comunicație a fost secționată, putându-se observa modul de construcție specific roman. Drumul lat de 6,5 m (exceptând cele două rigole laterale) avea profil bombat la mijloc și era construit dintr-o succesiune de straturi de pietriș și roci din *Măgura Uroiului*, sporadic observându-se în partea superioară și dale semifasonate din același andezit¹⁸ exploatat în apropiere¹⁹.

Mult mai târziu, în anul 2002, Pădureanu reia cercetarea drumului roman pe teritoriul orașului Simeria, constatând că la nord de localitatea amintită, după traversarea canalului Streiul Mic, calea de comunicație antică se îndreaptă către râul Mureș (tronson pierdut în aluviunile râului), unde în punctul *Nioraș* se unește cu drumul imperial, locația amintită corespunzând și cu existența unui posibil pod de epocă romană²⁰.

Mai recent, în cursul anilor 2004, 2006 și 2008, au avut loc cercetări arheologice cu caracter preventiv pe terasa cu toponimul *Aldăcuțu Mic*, desfășurarea lor fiind coordonată de arheologi ai Muzeului Civilizației Dacice și Romane, Deva. Cu aceste ocazii au fost identificate materiale din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și epoca fierului, tot acum fiind secționat și drumul roman de aici²¹. Conform raportului de cercetare arheologică, întocmit în anul 2006, drumul antic era constituit din mai multe straturi de pietriș, nisip și bolovani de râu, precum și din bucăți de andezit de *Măgura Uroiului*, avea profil bombat și câte o rigolă la fiecare margine. Lățimea acestuia, însumând și cele două rigole, era de 8,50 m²², detalii menționate și de Benjamin Bassa în raportul de cercetare arheologică publicat în anul 1970²³ (**Pl. IV/4**).

Metodologia de abordare a sitului²⁴

În momentul reperării în teren a sitului, s-a constatat că lucrările de aducțiune a apei, efectuate fără respectarea de către constructor a prevederilor legale privitoare la protecția patrimoniului arheologic, afectaseră o parte a acestuia (**Pl. III/1-4**). O suprafață de aproximativ 40 mp a fost excavată până la o adâncime de peste 2 m, în vederea realizării unui bazin din beton, pentru rețeaua de alimentare cu apă potabilă (**Pl. III/1**). După taluzarea pereților, s-a observat, în profilul vestic al gropii, un zid solid, din andezit de *Măgura Uroiului* și mortar, precum și o stratigrafie complexă care

¹⁶ Basa 1970, p. 231.

¹⁷ Pădureanu 1982, p. 68; Pădureanu 2002-2003, p. 104, nota 1; Luca 2008, p. 158.

¹⁸ Pădureanu 1982, p. 68-73, fig. 1-2.

¹⁹ Barbu 2013b, p. 34-40; Barbu, Bărbat 2017a, p. 187-206; Barbu, Bărbat 2017b, p. 79-89.

²⁰ Pădureanu 2002-2003, p. 104, nota 1; Fodorean 2006, p. 251.

²¹ Informații obținute prin amabilitatea dr. Nicolae Cătălin Rîșcuța, dr. Iosif Vasile Ferencz, dr. Antoniu Tudor Marc, dr. Cristina Bodó, Romică Pavel (MCDR Deva) și Angelica Bălos (DJCH), cărora le aducem mulțumirile cuvenite.

²² Pescaru, Bălos, Pavel 2006, p. 5-6.

²³ Basa 1970, p. 231.

²⁴ Dorim să precizăm că cercetarea arheologică a fost influențată de particularitățile proiectului, secțiunile și suprafețele de cercetare arheologică fiind deschise doar în porțiunile de teren expropriate sau afectate de proiect. Aceeași cercetare arheologică a trebui să țină cont de geomorfologia *Dealului Holumb*, dar și de livada existentă.

punea în evidență un strat de demolare a clădirii și două niveluri de locuire sub acesta, intervenția în sol afectând zidăria unei construcții de epocă romană (**Pl. III/2-3**).

La sud de intervenția recentă, mai sus descrisă, se putea observa un alt bazin de apă, construit în anul 1980, care distrusese la rândul său aceeași clădire romană. Pentru a elucida natura construcțiilor antice, afectate de lucrările la rețeaua de apă de la finalul secolului XX și de la începutul celui următor, s-a decis deschiderea unei suprafețe de cercetare la vest de cele două bazine menționate: SpI, orientată est-vest, a avut forma dreptunghiulară și dimensiunile de 20×6 m.

De asemenea, pe traseul noii conducte de apă s-a trasat o secțiune magistrală (S1), orientată est-vest, începând de la bazinul de apă construit în anul 2015 și mergând spre vest până la baza terasei cunoscută sub numele de *Aldăcuțu Mic*²⁵. S1 a avut o lățime de 3 m și o lungime de aproximativ 150 m. La un moment dat, pe traseul acestei secțiuni, situația arheologică întâlnită a impus deschiderea unei noi suprafețe de cercetare, de formă patrulateră, orientată est-vest, denumită SpII, de 10×8 m (**Pl. II/2**).

Decaparea suprafețelor cercetate a fost efectuată mecanizat, iar după înlăturarea stratului vegetal și a unui nivel de umplutură lutoasă, adus în scopul terasării zonei în momentul realizării livezii de pe acest platou (în jurul anilor '60 ai secolului XX), s-a trecut la săpătura manuală.

În același timp, pentru completarea informațiilor referitoare la situl *Aldăcuțu Mic* s-au făcut mai multe periegeze în împrejurimile zonei cercetate, respectiv la nord-est, către orașul Simeria, și sud-vest, înspre satul Sântandrei, ale căror rezultate le vom prezenta în rândurile următoare.

La nord de DN7/E68, care traversează de la est la vest situl *Aldăcuțu Mic*, alături de materiale arheologice preistorice și de epocă romană, a fost observat, în arătură, un drum cu o structură din piatră de râu și fragmente de andezit de *Măgura Uroiului*. Această cale de comunicație antică, identificată de către Eugen D. Pădureanu la începutul anilor '80 ai veacului trecut²⁶, a putut fi urmărită spre nord-est pe o lungime de aproximativ 600 m, înspre orașul Simeria pierzându-se în culturile agricole existente la acea dată.

Informații suplimentare privind lungimea drumului antic, în zona de vest a sitului *Aldăcuțu Mic*, au fost oferite odată cu cercetările întreprinse aici în toamna anului 2015, când s-a putut observa că urmele din piatră de râu și mai puțin din andezit, ale arterei de circulație romane continuau până în marginea de vest a terasei, acolo unde coteau brusc spre sud-vest (**Pl. IV/3**). Din acest punct, aflat lângă DN7/E68, s-a observat că, pe direcția unui drum mai vechi, care străbătea pe la poale dealul *Holumb*, pe direcția nord-sud, drumul roman a reapărut pe aproximativ 800 m, până la intrarea în localitatea Sântandrei, nu departe de trecerea la nivel de cale ferată, Simeria – Hunedoara (**Pl. I/2**). În acest sector drumul avea o lățime de aproximativ 8 m și formă bombată, fiind suprapus parțial de un drum modern (**Pl. IV/1**). Această schimbare a direcției drumului s-a datorat, cel mai probabil, faptului că zona joasă aflată la nord și vest de terasa de la *Aldăcuțu Mic* reprezenta o întindere mlăștinoasă ce a fost asanată abia pe parcursul secolului al XIX-lea, atunci când a fost construită pentru prima dată și artera care leagă astăzi orașele Deva și Simeria. Astfel, ruta romană ce venea dinspre est cotea spre sud-vest, pentru a ocoli această mlăștină. Cel mai probabil, în zona satului Sântandrei, drumul se bifurca spre vest (Micia) și probabil spre sud (zona exploatațiilor

²⁵ Orientarea și dimensiunile secțiunii (S1) au coincis cu cele ale șanțului pentru montarea conductei de aducțiune a apei.

²⁶ Pădureanu 1982, p. 68.

de fier din Poiana Ruscă). În cele din urmă, subliniem doar că traseul drumului roman de la Simeria – *Aldăcuțu Mic* a fost considerat ca făcând parte din principala arteră antică ce lega terestru Provincia Dacia de Câmpia Tisei²⁷. Din situl *Aldăcuțu Mic*, drumul apare orientat spre vest, pe partea sudică a Mureșului²⁸, în timp ce spre est traseul continuă pe teritoriul orașului Simeria²⁹, mai departe, spre Apulum, legătura făcându-se (cel mai probabil) atât pe dreapta, cât și pe stânga Mureșului, lunca acestui râu fiind intens locuită în perioada romană, pe ambele maluri³⁰.

Pe segmentul de drum observat pe terasele aflate între Simeria și Sântandrei, în urma cercetărilor de teren, s-a reușit identificarea a două așezări de epocă romană. În afară de situl de la *Aldăcuțu Mic*, aflat chiar în punctul în care drumul cotește spre sud-vest, a fost descoperit un alt punct, aflat la aproximativ 600 de m, în hotarul satului Sântandrei (**Pl. I/2**). Aici au fost găsite materiale de construcție de epocă romană, precum și numeroase fragmente ceramice romane și preistorice. Tot aici a fost pusă în evidență o fântână dezafectată, construită în evul mediu sau în perioada modernă, fântână ce avea în componență blocuri fasonate de andezit, spoliare din așezarea romană de aici (**Pl. IV/2**). Este de menționat faptul că cele două situri se amplasează la sud și est de drumul antic, mărginindu-se cu acesta, cea din punctul *Aldăcuțu Mic* situându-se la nordul dealului *Holomb*, iar cea din vecinătatea satului Sântandrei, aflându-se în partea de sud-vest a acestei coline.

În cazul așezării romane de la *Aldăcuțu Mic*, materialele de construcție descoperite la suprafața solului se întind atât la sud, cât și la nord de Drumul European E68, între drumul roman descris anterior și poalele dealului din vecinătate. Astfel, suprafața ocupată de acest sit o putem estima în jurul valorii de un hectar, iar planul său pare a fi patruleter, orientat pe direcția sud-vest – nord-est, în conformitate cu buza terasei și cu traseul arterei antice de circulație, la care se aliniază. Cercetările arheologice invazive au fost plasate în apropierea colțului de sud al așezării, cu acest prilej fiind dezvelit zidul perimetral de pe latura de sud-vest, precum și o serie de construcții și complexe din apropierea acestuia (**Pl. II/3**).

Rezultatele cercetărilor arheologice

Secțiunea S1 (150 × 3 m) a fost orientată est-vest, trasarea acesteia efectuându-se la 1 m vest față de bazinul de apă dezafectat, capătul magistralei ajungând până la baza platoului (**Pl. II/2**). La aproximativ 50 m vest față de bazinul amintit a fost surprinsă o zonă cu dărâmătură de piatră și mortar și amprenta unui zid dezafectat, denumit Z5. Zidul este orientat pe direcția sud-est – nord-vest, fiind surprins pe o lungime de 7,5 m (**Pl. II/3**). Șanțul său de fundare, lat de 0,90 m și adânc de 0,50 m, a fost umplut cu fragmente mici de piatră (andezit de *Măgura Uroiului*), mortar și materiale ceramice romane (**Pl. V/1-2**). În această umplutură a fost identificat și un fragment ceramic modern, care ar putea constitui un argument pentru ipoteza că zidul a fost utilizat ca sursă de extragere a pietrei, cândva la începutul secolului XX. Având în vedere faptul că toate structurile romane de locuire se întind la nord-est de Z5, precum și lipsa unor relații cu alte ziduri, putem deduce că acest zid reprezintă limita sud-vestică a așezării de epocă romană de la *Aldăcuțu Mic*.

²⁷ Fodorean 2006, p. 250.

²⁸ Pădureanu 1982, p. 68; Fodorean 2006, p. 251.

²⁹ Pădureanu 1982, p. 68.

³⁰ Simion *et al.* 2014, p. 229-230.

La aproximativ 3 m vest față de Z5 au fost relevate două complexe, Cx4 și Cx5, de formă dreptunghiulară, constituite fiecare din câte o lentilă de mortar alb. Față de nivelul actual de călcare, Cx4 și Cx5 se găsesc la 0,85 m adâncime, pe un sol de culoare brună (lutul crud). Cele două straturi de mortar alb au lățimea de 1,2 m, grosimea de 4-5 cm și lungimea surprinsă de câte 1,2 m și 0,2 m, ambele intrând în profilul de sud al secțiunii S1 (**Pl. V/3-4**). Ca urmare a amprentelor de scânduri vizibile pe lentilele de mortar, funcționalitatea celor două complexe, Cx4 și Cx5, în epoca romană, a fost aceea a unor lăzi din lemn, folosite la prepararea mortarului necesar construirii zidului Z5.

În capătul estic al secțiunii S1, în apropierea dărâmăturii unei clădiri romane distruse de bazinul de apă modern a fost identificată o groapă de var, de formă rotundă, având diametrul de 1,4 m și adâncimea de 0,2 m față de nivelul roman de călcare. În această groapă, denumită Cx2, a fost descoperită o cantitate importantă de calcar – travertin ars până la transformarea sa în var (**Pl. V/5-6**). Piatra nu a fost arsă pe loc, Cx2 neavând urme de arsură. Astfel, am concluzionat că groapa în cauză a servit drept loc de depozitare a varului nestins necesar ridicării clădirilor din apropiere.

Suprafața SpI (20 × 6 m) a fost amplasată la 1 m sud față de S1, în vecinătatea bazinului de apă construit în anul 1980 (**Pl. II/2**). SpI are o lățime nord-sud de 6 m și o lungime est-vest de 20 m. În profilul estic al lui SpI a fost identificat un fragment de zid, lung de aproximativ 2 m, denumit Z1 (**Pl. II/3**). Zidul amintit reprezintă limita nord-vestică a unei clădiri distruse aproape în întregime de bazinele de apă moderne. Z1 este construit din andezit de Uroi, legat cu mortar alb și are o lățime de 0,65 m, fundația sa adâncindu-se până la 0,70 m față de nivelul de călcare din cea de a doua fază de locuire romană (**Pl. VI/2**). Nivelul primei faze romane a fost tăiat de fundația zidului mai sus amintit. În profilul gropii bazinului de apă, construit în vara anului 2015, s-a putut distinge nivelul de dărâmare al clădirii din care făcea parte Z1. Acoperișul căzut în exterior, spre nord-vest, a fost surprins atât în suprafața SpI (**Pl. VI/1**), cât și în secțiunea S1. Pereții căzuți cu precădere în interiorul clădirii de perioadă romană au format un strat masiv de dărâmătură, surprins în profilele gropii bazinului recent realizat (**Pl. III/2-3**). În acest fel am putut deduce faptul că zidul Z1 mai continuase înspre nord-est încă aproximativ 2 m, după care făcea colț spre sud-est cu un alt zid, distrus în totalitate de intervențiile moderne (**Pl. II/3**). Înspre sud-vest, Z1 a fost distrus de către bazinul de apă construit în 1980, lucru care face imposibilă stabilirea vreunei relații între acesta și o altă clădire cercetată în acea zonă (clădire delimitată de zidurile Z2 și Z3). După tehnicile de construcție utilizate, se poate să avem de-a face și cu două clădiri diferite.

În zona de sud a lui SpI a fost cercetată o parte a unei clădiri romane, delimitată spre nord-est de zidul Z2 și spre nord-vest de zidul Z3 (**Pl. II/3**). Ambele ziduri sunt construite din andezit și mortar alb, intersecția lor fiind țesută. Z2 are o lățime de 0,9 m și o adâncime de 0,7 m, păstrându-se pe o lungime de 7,5 m, de la intersecția cu Z3 până la bazinele moderne de apă ce au distrus partea de sud-est a acestei clădiri. Z3 are o lățime de 0,75 m, o adâncime de 0,9 m, fiind surprins pe o lungime de 4,7 m, de la intersecția cu Z2 până la profilul de sud al suprafeței SpI (**Pl. VI/4**).

Z2 și Z3 formează colțul nordic al unei clădiri romane de dimensiuni mari, necompartimentate, în interiorul căreia a fost identificată dărâmătura unui acoperiș din țigle și olane (**Pl. VI/3**). Ulterior, la nord-vest de clădirea mai sus amintită, a fost adosată o clădire ușoară, compartimentată (**Pl. II/3, VI/5**). Inițial, a fost ridicată o structură formată dintr-un perete perpendicular pe Z3 (peretele P2) și o temelie de zid paralelă cu Z3, la 1,3 m nord-vest de acesta, denumită Z4a. Z4a este construită din

andezit de Uroi și un mortar slab, din var și mult nisip, fiind lată de 0,4 m și adâncită 0,3 m față de nivelul roman de călcare. Fundația Z4a a fost surprinsă pe o lungime de 4,7 m, limita sud-vestică fiind reprezentată de intersecția cu peretele P2, în timp ce limita nord-estică a fost distrusă de o intervenție modernă. Peretele P2 avea o bază din piatră, pietriș și *tegulae* romane, se adâncea în pământ 0,2 m și avea o lățime de 0,65 m. La 2,10 m nord-est de P2 se găsește o structură asemănătoare cu acesta, denumită P1, care compartimentează spațiul dintre Z3 și Z4a (**Pl. VII/1-2**). Elevația acestei construcții, adosată clădirii romane și formată din Z4a, P1 și P2, era formată din lemn și chirpici, dărâmtura ei întinzându-se înspre nord-est, acolo unde a fost identificată o zonă foarte consistentă, bogată în fragmente din lipitura peretelui (**Pl. VI/5, VII/3**) și fragmente ceramice de factură romană (**Pl. VII/4, XV/1-10**).

Într-o fază ulterioară, construcția descrisă anterior a fost extinsă spre sud-vest, Z4a fiind prelungit cu Z4b, lat de 0,6 m și constituit din bolovani mari de andezit, lipiți cu pământ (**Pl. VII/5**). Z4b este adâncit la 0,3 m și a fost surprins pe o lungime de 0,7 m, până în profilul de sud al suprafeței SpI.

La vest de aceste construcții s-a păstrat o zonă cu pavaj din pietre de râu ce constituia nivelul de călcare al curții romane din ultima fază de locuire (**Pl. VI/5**). Deasupra acestui pavaj a fost construită, în perioada romană târzie, o vatră de foc denumită Cx1 (**Pl. VI/6**).

Sub pavajul curții a fost cercetată o groapă de formă neregulată, cu dimensiunile de $4,8 \times 2,7$ m, care aparținea primei faze de locuire romană de la *Aldăcuțu Mic*. Groapa, denumită Cx7 (**Pl. VII/6**), adâncă de 0,3 m, a fost umplută cu cenușă, cărbune, iar ca inventar conținea fragmente ceramice romane, oase de animale, ace de cusut din os (**Pl. XII/ 4-6**) și un amnar din fier (**Pl. XII/3**). Deasupra ei, zona a fost consolidată cu mai multe straturi din piatră (Cx6).

În urma finalizării cercetărilor în suprafața SpI, s-a constatat următoarea situație stratigrafică: 0-0,20 m, nivel vegetal, de culoare neagră închisă; 0,20-0,60 m, nivel lutos de culoare brună, provenit din amenajarea livezii moderne de aici; 0,60-0,70 m, nivel roman târziu, de nuanță neagră-cenușie; 0,70-0,90 m, nivelul ultimei faze romane (II), de nuanță cenușie; 0,90-0,95 m, nivelul primei faze romane (I), de culoare brună închisă.

Suprafața SpII (10×8 m) reprezintă o extindere a secțiunii S1, la aproximativ 20 m est față de segmentul dezvelit al zidului de incintă Z5 (**Pl. II/2**). SpII are dimensiunile de 10 m pe direcția est-vest și 8 m pe direcția nord-sud. Deschiderea acestei unități a fost impusă în vederea cercetării unor structuri arheologice identificate pe traseul secțiunii S1.

La o adâncime de aproximativ 0,65 m față de nivelul actual de călcare au apărut urmele unui acoperiș căzut. După îndepărtarea fragmentelor de țigle și olane nu au fost identificate ziduri din piatră, așa cum ar fi fost de așteptat, ci s-a conturat un strat negricios și afânat în care apăreau foarte multe cuie. S-a considerat că acest nivel reprezintă dărâmtura unei construcții din lemn care fusese acoperită cu țigle și olane. În partea de sud-est a suprafeței SpII, stratul mai sus menționat conținea foarte multe fragmente de vase ceramice, oase de animale, dar și piese metalice precum o aplică hașurată din bronz (**Pl. XIV/2**) sau o grupare de ținte de *caliga* din fier (**Pl. XIII/11**). Toate acestea indicau faptul că aici funcționase o zonă menajeră, unde fuseseră aruncate diverse materiale ieșite din uz.

Sub nivelul de dărâmare al construcției mai sus amintite au fost conturate mai multe concentrări de pietriș și pietre de râu tasate. Acestea aveau formă circulară și erau

așezate la distanțe regulate, pe mai multe rânduri paralele (**Pl. VIII/1**). Au putut fi conturate opt astfel de structuri, dispuse pe trei linii orientate sud-est – nord-vest și trei linii orientate nord-est – sud-vest, numerotate începând din colțul de sud cu B1 și continuând pe prima linie cu B2 și B3; mai apoi a doua linie B4, B5 și B6; iar ultima linie formată din B7 și B8 mai presupunea existența unei a noua baze, poziționată în afara suprafeței cercetate de noi (**Pl. IX/1**).

S-a remarcat faptul că toate structurile circulare enumerate mai sus aveau diametrele de câte 1,20 m (4 picioare) (**Pl. VIII/2-5**) și erau poziționate astfel încât distanța dintre centrele lor să fie întotdeauna de 3 m (10 picioare) (**Pl. IX/1**). După secționarea a două dintre acestea s-a putut stabili că partea superioară a structurilor se afla la nivelul de călcare din cea de a doua fază romană, în timp ce partea de jos fusese adâncită aproximativ 0,30 m (un picior), străpungând nivelul primei faze de locuire romane până în lutul steril (**Pl. IX/2-3**). Astfel, s-a putut constata că avem de a face cu o structură din a doua fază romană.

Noul complex arheologic, prin arhitectura sa, cu bazele din bolovani de râu și pietriș, care au servit drept talpă pentru pilonii din lemn ce susțineau corpul construcției, realizat din același material și acoperit cu țigle și olane, prezintă toate caracteristicile unei anexe agricole (hambar). Clădirea susținută de acești piloni avea formă patrulateră și era orientată pe direcția nord-vest – sud-est, în paralel cu zidul de incintă din apropiere. Dacă spre sud-est și sud-vest limitele clădirii erau foarte clare, spre nord-est și nord-vest existau șanse ca aceasta să continue. Astfel, spre finalul campaniei au fost deschise două casete, denumite C1 și C2, prin care se dorea verificarea existenței altor șiruri sau coloane de baze din pietriș și piatră de râu în direcțiile menționate anterior. În prima casetă a fost identificată o nouă bază, afectată de șanțul de implantare a conductei de apă din 1980. Baza ce avea caracteristicile celor anterioare a fost denumită B10, prezența ei aici dezvăluind faptul că pe direcția nord-est mai exista cel puțin un rând de piloni de susținere a clădirii romane (**Pl. IX/4**). Cea de a doua casetă a înregistrat faptul că spre nord-vest construcția se oprea, de aici lipsind un nou rând de baze (**Pl. IX/5**). Astfel, edificiul din cea de a doua fază de locuire romană avea trei șiruri de piloni pe direcția nord-vest – sud-est și cel puțin patru rânduri pe direcția nord-est – sud-vest.

După dezafectarea acestei construcții romane (probabil un grânar), în partea de nord-est a acestuia a fost cercetată o amenajare parțial adâncită, surprinsă pe o suprafață de $3,2 \times 3$ m și denumită Cx8 (**Pl. IX/1**). Aceasta a folosit ca limite și susținere patru dintre pilonii clădirii dezafectate. De asemenea, pentru o mai bună consolidare, complexul de tip adâncit a fost prevăzut cu gropi pentru stâlpi. Unul dintre aceștia a fost identificat prin groapa sa de inserare, întărită cu pietre și fragmente tegulare, la mijlocul distanței dintre bazele B7 și B8 (**Pl. X/1-2**). În cadrul acestui complex arheologic, a cărui cronologie ar putea aparține ultimilor ani ai locuirii romane, au fost atestate prezența unor bucățele de bronz topit, care ar pleda pentru funcționalitatea lui Cx8 asemenea unui atelier de topire și prelucrare a metalului (**Pl. X/3-6**).

Date privind cronologia și funcționalitatea complexelor

În urma efectuării săpăturilor arheologice prezentate anterior, au putut fi determinate o serie de elemente ce privesc funcționalitatea și încadrarea cronologică a structurilor surprinse. Așezarea romană de la Simeria – *Aldăcuțu Mic* a cunoscut mai multe faze și sub-faze de dezvoltare. Stratigrafic au putut fi surprinse trei niveluri de locuire (**Pl. XI/1**). Cel mai vechi dintre ele apărea la o adâncime de aproximativ 1 m, chiar deasupra lutului geologic și constă într-un strat brun închis, gros de aproximativ

4-5 cm. Acest nivel subțire, pigmentat pe alocuri și cu urme de arsură, nu a oferit date certe despre nicio construcție care să fi funcționat în acea perioadă, în zona cercetată. Aceste lucruri indică fie o existență scurtă din punct de vedere cronologic, fie o activitate marginală, locuirea propriu-zisă extinzându-se aici abia în fazele următoare. Faptul că zidul de incintă (Z5) a fost distrus și scos de intervențiile moderne ne pune în imposibilitatea de a cunoaște cărei faze de locuire îi aparține acesta, însă există o probabilitate foarte mare ca sectorul cercetat de noi să facă parte dintr-o extindere constituită în cea de a doua fază romană de aici. Singurul complex identificat ca făcând parte din prima etapă a locuirii romane a fost groapa Cx7 (**Pl. VII/6**) care conținea multă cenușă, fragmente osteologice de natură animală, dar și fragmente ceramice caracteristice secolului al II-lea p.Chr. (**Pl. XI/2-4**). Tot în acest complex a fost identificat un amnar din fier (**Pl. XII/3**) dar și un ac de cusut din os, rupt și mai apoi reparat (**Pl. XII/4**). Alte două piese de os provin din același complex, primul făcând parte dintr-un accesoriu pentru prins părul (**Pl. XII/5**), în timp ce al doilea artefact este vârful unui ac de cusut (**Pl. XII/6**).

Deși foarte puțin consistent, nivelul primei faze romane de la *Aldăcuțu Mic* a oferit câteva materiale care ne ajută la plasarea cronologică a acestei etape în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr. Cele trei fragmente de opaițe identificate aici (**Pl. XI/5-7**), prezintă toate elementele caracteristice lămpilor încadrate în tipul Loeschcke X³¹, însă cel mai bun reper cronologic îl aduce o fibulă din bronz, puternic profilată, cu picior trapezoidal și decorat cu „dinți de lup” (**Pl. XII/1**), ce se regăsește în tipul Cociș 8a11a1³². Piesa cu o lungime de 41 mm este specifică acestei zone a Imperiului Roman și poate fi datată spre finalul secolului I p.Chr. și în prima jumătate a celui următor, rămânând în uz, însă, și în al treilea sfert al secolului al II-lea p.Chr.³³. Poate că fibula noastră ar trebui datată mai cu seamă spre începutul secolului al II-lea p.Chr., în acest sens stând și o monedă de bronz descoperită în apropiere, un as emis sub Vespasian pentru Domițian³⁴ (**Pl. XI/8**). O altă piesă metalică o constituie un fragment de cataramă din bronz (**Pl. XII/2**). Obiectul de formă ușor trapezoidală a fost turnat monovalv și are lățimea maximă de 34 mm, iar lungimea păstrată, de 17 mm. Artefactul constituie cel mai probabil o piesă de harnașament, o cataramă folosită la fixarea șei, această variantă constituind cel mai răspândit tip în secolul I p.Chr.³⁵. O cataramă foarte asemănătoare ca formă și dimensiuni, datată în secolul I p.Chr., a fost descoperită în castrul Tilurium (astăzi Gardun – Croația)³⁶.

Cel de al doilea nivel roman, cel mai consistent din acest sit, avea o grosime de 0,20-30 m și o culoare brun-negricioasă, fiind bogat în materiale arheologice, în special în apropierea diverselor construcții și clădiri cercetate. Sub aspect stratigrafic, al doilea nivel arheologic arată relativ unitar, din punct de vedere constructiv cele două clădiri de piatră, cercetate parțial, sugerează mai degrabă existența a două sub-faze. Clădirea din extremitatea estică a zonei cercetate, distrusă de cele două bazine de apă moderne, a fost ridicată cu multă atenție, segmentul de zid care a mai putut fi cercetat (**Pl. VI/2**) indicând practicarea unei fundații solide, din andezit cu mult mortar bogat în var.

³¹ Loeschcke 1919, p. 257.

³² Cociș 2004, p. 58.

³³ Cociș 2004, p. 59.

³⁴ Identificarea a fost făcută de către CȘ. I, dr. Cristian Găzdac (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), căruia îi aducem mulțumirile noastre.

³⁵ Bishop 1988, p. 128, fig. 36.

³⁶ Sander, Tončinić 2010, p. 104, fig. 108.

Elevația păstrată la nivelul unei singure asize, urmează tehnicile de construcție clasice, fiind constituită din două paramente din bolovani mari de andezit, care îmbracă nucleul format din pietre mici (aceiași andezit de *Măgura Uroiului*) și mult mortar alb³⁷. Foarte interesant este faptul că, în paramentul de nord-vest al zidului Z1, întâlnim două fragmente din andezit, fasonate, elemente refolosite, provenite dintr-o construcție anterioară (**Pl. VI/2**).

Groapa de var (Cx2) din apropierea acestei clădiri (**Pl. V/5-6**), utilizată cel mai probabil în timpul ridicării edificiului, avea în imediata sa vecinătate o fibulă din bronz puternic profilată (**Pl. XIV/1**). Piesa păstrată într-o stare extrem de bună, cu o lungime de 52 mm și decorată cu inserții sub forma unor „dinți de lup”, face parte din tipul Cociș 8b2a1, fiind databilă în primele trei sferturi ale secolului al II-lea p.Chr.³⁸. Faptul că zidul Z1 are în componență și fragmente de andezit fasonate, provenite de la structuri anterioare, dezafectate, ar pleda pentru finalul intervalului cronologic amintit mai sus.

Cea de a doua construcție din piatră, delimitată de zidurile Z2 și Z3, a fost realizată într-o manieră diferită față de cea descrisă anterior. Zidurile late, construite din bucăți mici de andezit și rare fragmente tegulare legate cu un mortar sfărâmicios, ar putea arăta o datare mai târzie a acestora. Tehnica de construcție neîngrijită, calitatea proastă a mortarului și țeserea defectuoasă a pietrelor din paramentele exterioare cu cele din nucleu au dus la alunecarea zidurilor și la fisurarea lor longitudinală (**Pl. VI/3**), fapt care ne trimite, cel mai probabil, ca moment al construcției, în secolul al III-lea p.Chr. Din păcate, descoperirea unui număr restrâns de fragmente ceramice (**Pl. XIII/1-7**), în cadrul acestui context arheologic, nu ne permite o datare mai sigură a clădirii, cert fiind doar faptul că structura acesteia se mai afla în picioare la momentul în care i-au fost adosate structurile ușoare din partea de nord-vest (**Pl. VII/1-2**).

Totuși, printre materialele descoperite în acest nivel, în afara clădirii mai sus amintite, pot fi enumerate un fragment de oglindă din bronz (**Pl. XIV/3**) și un fragment ce provine de la o farfurie (platou) din sticlă, de culoare albastru închis (**Pl. XIV/4**).

Fragmentul de oglindă (**Pl. XIV/3**), cu dimensiunile păstrate de 52 × 31 mm, provine de la o piesă de formă discoidală, ușor concavă, ce avusese diametrul de 140-150 mm. Ea are ambele fețe lustruite, zonele mai puțin corodate păstrând încă o patină argintie. Fața convexă este perfect netedă, în timp ce fața concavă este decorată cu mai multe cercuri concentrice. La 7 mm de margine, pe discul oglinzii, întâlnim un registru de perforații. Cele 5 astfel de orificii păstrate au diametre de câte 2,5 mm și sunt dispuse la distanțe de 3-5 mm una față de cealaltă. Acest tip de oglinzi, cu orificii marginale, prevăzute cu mâner, se pare că au fost confecționate cu precădere în jumătatea occidentală a Imperiului Roman, mai ales pe parcursul secolului al II-lea p.Chr., unele piese rămânând însă, în uz, și ulterior³⁹.

Piesa din sticlă albastră (**Pl. XIV/4**), lucrată prin presarea pe un tipar, a fost realizată dintr-o pastă de bună calitate, bulele din componența ei fiind relativ puține și de dimensiuni mici. Farfuria din sticlă, de această culoare, sunt întâlnite mai cu seamă spre finalul secolului I p.Chr., dar și pe parcursul secolelor următoare⁴⁰, însă din punct de vedere tipologic, acest tip de vase puțin adânci și cu buza evazată se pare că au fost produse începând cu ultima parte a secolului al II-lea p.Chr., rămânând în uz și în

³⁷ Barbu 2013, p. 111.

³⁸ Cociș 2004, p. 65-66.

³⁹ Bóza 2013, p. 26-27.

⁴⁰ Isings 1957, p. 60-61.

secolele următoare⁴¹. O foarte bună analogie, în ceea ce privește forma și dimensiunile piesei noastre, vine de la Maastricht – Grote Staat și se datează în secolul al II-lea p.Chr.⁴².

O altă construcție din faza a doua a locuirii romane de la *Aldăcușu Mic* o constituie clădirea din lemn sprijinită pe piloni, amplasată la aproximativ 15 m nord-vest față de edificiile din piatră discutate mai înainte (**Pl. II/3**). Această structură solidă, acoperită cu țigle și olane a fost riguros proiectată și amplasată spre marginea fermei, aproape de zidul de incintă și la o oarecare distanță față de celelalte construcții, așa cum recomandă Vitruvius în cazul poziționării anexelor gospodărești, precum grajdurile și hambarele⁴³. Astfel, considerăm că, în cazul de față, putem vorbi despre un grânar din lemn, dispus pe trei șiruri a cel puțin patru rânduri de piloni solizi, confecționați din același material. El are lățimea de 7,20 m (24 picioare romane) și lungimea de cel puțin 10,20 m (34 picioare romane). În ceea ce privește înălțimea edificiului putem spune că resturile de acoperiș, căzute până la o distanță de 4,5-5 m, spre sud-est față de marginea construcției, precum și diametrul generos al bazelor de pietriș ce susțineau picioarele din lemn, indică o clădire masivă.

Materialul arheologic descoperit în preajma hambarului se compune în special din țigle și olane, care provin de la acoperișul clădirii, dar și din numeroase cuie și scoabe din fier ce au ajutat la îmbinarea elementelor lemnoase care compuneau stâlpii, talpa, corpul spațiului de depozitare și structura lemnoasă a acoperișului (**Pl. XIII/10**).

Între pilonii din partea de sud-est a hambarului (latura dinspre clădirile din piatră) au fost observate mai multe materiale arheologice care atestă faptul că în această locație ar fi funcționat un spațiu pentru depozitarea deșeurilor menajere. Au fost descoperite resturi osteologice de natură animală, fragmente ceramice diversificate, un fragment de *mortarium* (**Pl. XIII/8**), o concentrație de 14 ținte de *caliga* (**Pl. XIII/12**), o za de lanț din fier (**Pl. XIII/10**), un fragment de opaiț cu bazinul de formă patrulateră (**Pl. XIII/9**), dar și un fragment de aplică traforată din bronz (**Pl. XIV/2**). Aceasta din urmă avea o lățime de 30 mm și o lungime păstrată de 3,4 mm. Pe partea din spate se păstrează trei dintre piciorușele de prindere, turnate împreună cu piesa. Unul dintre acestea, păstrat integral, are capătul nituit, fapt ce indică grosimea suportului din piele pe care era fixat, de 5 mm. Un alt picioruș, rupt din antichitate sau turnat imperfect, a fost dublat de o gaură cu diametrul de 2 mm, care completa sistemul de prindere. Caracteristicile și modul de realizare a acestei aplici conduc spre datarea ei în cea de a doua parte a secolului al II-lea p.Chr. sau în secolul al III-lea p.Chr.⁴⁴.

O ultimă etapă de locuire, surprinsă în cercetarea întreprinsă la finalul anului 2015 a constat într-un nivel brun, gros de aproximativ 10 cm, concentrat mai ales în zonele din preajma celor două structuri ușoare, adosate unor clădiri romane mai vechi (**Pl. II/3**).

Prima dintre aceste arii o constituie cea aflată la nord-vest de zidul Z3. Aici s-a putut observa o activitate umană intensă, construcțiile adosate edificiului roman cunoscând, așa cum arătam mai sus, două faze de realizare (**Pl. VII/5**), ceea ce relevă o utilizare relativ îndelungată a lor. Clădirea cu tălpile din piatră și elevație din chirpici (**Pl. VII/1-3**) a oferit un bogat material ceramic (**Pl. VII/4**) realizat, în cea mai mare

⁴¹ Isings 1957, p. 116-117, fig. 97a-b.

⁴² Isings 1971, p. 22, fig. 4/62.

⁴³ Vitruvius, VI, 8.

⁴⁴ Încadrarea cronologică a fost făcută cu ajutorul dr. Liviu Petculescu, pe această cale aducându-i și cuvenitele mulțumiri.

parte, la roata olarului (**Pl. XV/1-10**). Procesele de restaurare și analizare a acestui material, aflate în curs de desfășurare, vor aduce mai multe informații cu privire la datarea orizontului de locuire din aceste structuri. Momentan, putem afirma că majoritatea fragmentelor de vase sunt de factură romană, iar acest fapt, coroborat cu utilizarea mortarului (chiar dacă puțin și de proastă calitate) la realizarea fundației zidului Z4a (**Pl. VII/5**) ne determină să atribuim aceste materiale secolului al III-lea p.Chr., construcțiile discutate aparținând fie anilor tulburi de la finalul existenței Provinciei Dacia, fie primelor decenii de după părăsirea ei.

Dintre artefactele descoperite aici, ne atrage atenția un fund de vas de culoare brun-roșcat. Fragmentul ceramic în cauză, aparținând unei oale din pastă semifină lucrată la roata olarului, prezintă pe partea exterioară o incizie sub forma unei cruci încadrate de un cerc (**Pl. XV/10**). Crucea a fost redată prin linii drepte, simple, baza ei având forma unui trapez. Dimensiunile semnelui sunt de $2 \times 1,7$ cm, iar cercul care o înconjoară are diametrul de 4,1 cm. Faptul că incizarea a avut loc după ardere, dovedește faptul că aplicarea simbolului a survenit ulterior procesului de producție, ca o posibilă sacralizare a recipientului. Această reprezentare, datată în cea de a doua jumătate a secolului al III-lea p.Chr. ar putea fi pusă în legătură cu formele incipiente ale creștinismului din interiorul Bazinului Carpatic, semne asemănătoare sau sub formă de *chrismon* fiind descoperite și în alte situri romane din apropiere. Astfel putem aduce în discuție depunerea de vase de la Micia, în acest ultim caz, cele două vase (posibil cultice) având incizat semnul crucii, la fel ca și în cazul de față, după ardere⁴⁵.

O altă piesă descoperită în acest context o constituie un fragment de gresie galbenă cu granulație fină. Forma albiată și urmele de șlefuire de pe laturile ei lungi ne arată că această cută a fost intens utilizată în ascuțirea unor lame metalice. Interesant este faptul că, atât pe una dintre fețele lungi, cât și pe una dintre fețele scurte, piesa prezintă alveolări caracteristice uneltelor folosite în procesul de șlefuire și finisare a acelor și străpungătoarelor din os (**Pl. XV/11**).

Un al doilea nucleu de activitate umană, posibil contemporană cu cea descrisă anterior, a fost surprins în preajma hambarului cu piloni. Spațiul cuprins între bazele B7, B8, B10 și probabil B11 (**Pl. II/3**) a fost utilizat pentru amenajarea unei structuri ușoare, semi-adâncite. Această construcție ce folosea ca limite patru dintre pilonii de lemn ai hambarului roman, trebuie să fi funcționat după dezafectarea, cel puțin parțială, a acestuia din urmă. Faptul că stâlpii grânarului erau încă în picioare, în timp ce suprastructura din lemn fusese distrusă sau dezafectată, ne arată că hambarul roman nu se mai afla în uz la momentul construirii structurii ușoare. Reutilizarea aceluiași spațiu al hambarului, respectiv al sectorului de nord-est al acestuia, ne demonstrează că nu se scursese o perioadă foarte îndelungată de timp de la abandonarea sa. Materialele ceramice descoperite aici, puține și foarte fragmentate, ar putea fi romane după factură, însă acest complex se evidențiază mai cu seamă prin piesele metalice. În acest spațiu, de aproximativ 10 mp, au fost identificate numeroase fragmente de topitură scursă de bronz. Metalul topit și căzut pe sol s-a întărit sub forma unor bobite sau plăci diforme de diverse dimensiuni (**Pl. XVI/2-5**), lucru care ne arată că aici funcționa un „atelier” în care se topeau și turnau metale neferoase. Ca un argument în acest sens stă și o gură de foale descoperită în apropiere. Aceasta are aspectul unui trunchi de piramidă patrulateră, cu două fețe opuse de formă dreptunghiulară (cele înguste) și celelalte două fețe de formă trapezoidală (cele mai late) (**Pl. XVI/1**). Bazele trunchiului de piramidă constituie

⁴⁵ Petculescu, Mitar, Barbu 2007, p. 390.

orificiile prin care circula aerul, cea mai mare fiind fixată pe corpul din lemn al foalelui, iar cea mică intensificând fluxul de aer. Baza mare, de formă dreptunghiulară, are deschiderea de $8,3 \times 4,1$ cm, în timp ce baza mică, ușor ovalizată, are dimensiunile de $3,2 \times 2,1$ cm. Piesa cu o lungime păstrată de 10,4 cm și cu o lățime maximă de 8,7 cm a fost realizată prin plierea unei bucăți de tablă din fier, fețele trapezoidale terminându-se înspre partea mai lată, cu niște prelungiri semicirculare, parțial distruse, ce asigurau prinderea pe corpul din lemn al foalelor. Tot pentru fixare, pe fețele trapezoidale, în apropierea bazei mari, au fost fixate prin nituire, două segmente alungite de tablă din fier, late de 1,2 cm fiecare. Ambele benzi sunt orientate oblic pe corpul gurii de foale, fiind rupte încă din vechime.

O serie de alte obiecte metalice au fost identificate în interiorul structurii de locuire realizate între pilonii hambarului roman. Printre acestea pot fi amintite o cheie din fier, o za de lanț din același material (**Pl. XVI/8**), un posibil amnar (**Pl. XVI/7**), un ac de cusut din bronz (**Pl. XVI/6**) și o monedă din bronz emisă la mijlocul secolului I p.Chr.⁴⁶. Asul ce poartă chipul împăratului Claudius a fost perforat cu atenție în zona din spatele cefei (**Pl. XVI/9**), urmele semnificative de uzură de pe reversul monedei evidențiind faptul că pandantivul a fost purtat o perioadă îndelungată de timp, cu aversul la vedere.

Toate descoperirile enumerate mai sus ne înfățișează o activitate meșteșugărească desfășurată în cadrul acestui complex târziu, aici funcționând, cel mai probabil, un atelier care se ocupa cu adunarea și „reciclarea” pieselor metalice, spoliata din structurile romane din apropiere.

Concluzii

După finalizarea cercetărilor arheologice preventive desfășurate în punctul *Aldăcuțu Mic*, aflat în prezent în componența orașului Simeria, jud. Hunedoara, au putut fi extrase o serie de concluzii cu privire la activitățile umane desfășurate de-a lungul timpului, pe această terasă.

Identificarea segmentului de drum observat de Eugen D. Pădureanu, în vara anului 1980⁴⁷ reconfirmă faptul că, prin această zonă, trecea drumul care făcea legătura între Apulum și Micia, principala arteră terestră ce lega Dacia de Câmpia Tisei⁴⁸. Reidentificarea acestui segment și mai ales prelungirea sa spre sud-vest, indică faptul că ruta ce ducea spre vest, ocolea terenurile mlăștinoase din zona cuprinsă astăzi între localitățile Sântandrei și Săulești.

Cele două puncte romane, aflate în hotarul orașului Simeria și al satului Sântandrei, de-a lungul arterei antice la care am făcut referire, atestă încă o dată intensă locuire romană de pe Valea Mureșului, faptul că se află la doar câteva sute de metri depărtare una de cealaltă putând presupune și o legătură între ele.

Săpăturile arheologice întreprinse în punctul *Aldăcuțu Mic* au scos la iveală mai multe structuri de perioadă romană, caracterul acestora indicând faptul că aici ar fi funcționat, cel mai probabil, o *villa*. Amplasarea în imediata apropiere a drumului ar putea pleda și pentru existența unor structuri de tip *mansiones*, însă în cazul punctului de la *Aldăcuțu Mic*, întinderea mare (aproximativ 1 ha), existența unui zid de incintă de jur împrejurul structurilor de aici și caracterul de anexe gospodărești al construcțiilor

⁴⁶ RIC I.2, 97. Identificarea a fost făcută de către CȘ. I, dr. Cristian Găzdac (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), căruia îi aducem mulțumirile noastre.

⁴⁷ Pădureanu 1982, p. 110.

⁴⁸ Fodorean 2006, p. 252.

identificate în zona marginală a complexului de locuire sunt argumente că ne aflăm în fața unei reședințe de tip rural.

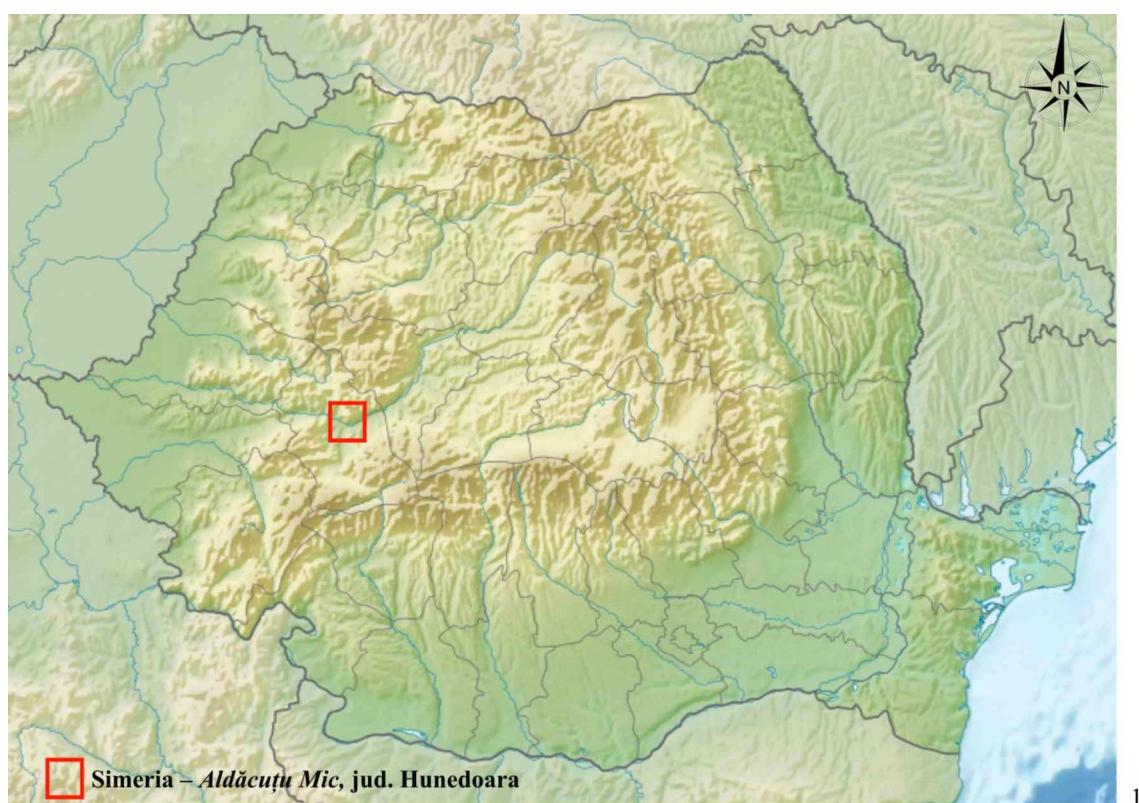
Au fost identificate trei faze de locuire în perioada romană. Prima dintre ele, datată în primele trei sferturi ale secolului al II-lea p.Chr., a lăsat puține urme de activitate umană, arealul cercetat constituind în acea perioadă, o zonă marginală a structurilor de la *Aldăcuțu Mic*. Cea de a doua fază romană, datată în cea de a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr. și prima parte a celui următor, reprezintă o perioadă de extindere a nucleului de locuire de aici, acum putând fi înregistrate două clădiri cu ziduri din piatră precum și o anexă pe piloni din lemn.

Ultima fază de locuire, situată la mijlocul secolului al III-lea p.Chr. sau în a doua parte a acestuia, se caracterizează prin adosarea unor structuri ușoare la vechile clădiri din piatră. Această ultimă fază de locuire pare a se întinde pe o perioadă relativ lungă, structurile ușoare amintite mai sus cunoscând o a doua fază de extindere. Probabil că tot în acest interval cronologic, hambarul din faza a doua este dezafectat, spațiul dintre pilonii săi devenind un mic „atelier” care se ocupa cu reciclarea metalului din împrejurimi.

Bibliografie

Barbu 2013a	– M. G. Barbu, <i>Materiale și tehnici de construcție utilizate la realizarea clădirilor din fazele de piatră ale Coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa</i> , Teză de doctorat, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2013, mss.
Barbu 2013b	– M. G. Barbu, <i>Urme ale exploatarei în carierele antice de andezit din județul Hunedoara</i> , în vol. ed. G. Prelipcean, A. Jaba, I. Condratov, M. Lupan, B. Cocieru, P. Stanciu, <i>Lucrări volum conferința internațională desfășurată în cadrul proiectului, Doctoratul: O carieră atractivă în cercetare</i> , III, <i>Științe Sociale</i> , Suceava, 2013, p. 29-42.
Barbu, Bărbat 2017a	– M. G. Barbu, I. A. Bărbat, <i>Noi informații arheologice privind exploatarea andezitului la Măgura Uroiului (jud. Hunedoara)</i> , în <i>Banatica</i> , 27, 2017, p. 187-231.
Barbu, Bărbat 2017b	– M. G. Barbu, I. A. Bărbat, <i>New Archaeological Information Regarding the Exploitation of Andesite in Măgura Uroiului (Hunedoara County)</i> , în <i>Sargetia</i> (S.N.), VIII, 2017, p. 71-121.
Basa 1970	– B. Basa, <i>Șantierul Simeria</i> , în <i>MCA</i> , IX, 1970, p. 225-232.
Bishop 1988	– M. Bishop, <i>Cavalry Equipment of the Roman Army in the First Century A.D.</i> , în vol. ed. J. C. Coulston, <i>Military Equipment and the Identity of Roman Soldiers. Proceedings of the Fourth Roman Military Equipment Conference</i> , BAR IS 394, Oxford, 1988, p. 67-195.
Bózsa 2013	– A. Bózsa, <i>Roman Mirrors from a Private Collection in the Hungarian National Museum</i> , în <i>DissArch</i> , 3, 1, 2013, p. 21-44.
Brana, Avramescu, Călugăru 1986	– V. Brana, C. Avramescu, I. Călugăru, <i>Substanțe minerale nemetalifere</i> , București, 1986.
Cociș 2004	– S. Cociș, <i>Fibulele din Dacia romană</i> , Cluj-Napoca, 2004.

- Fodorean 2006 – F. Fodorean, *Drumurile din Dacia Romană*, Cluj-Napoca, 2006.
- Gherasi *et al.* 1967 – N. Gherasi, M. Mureșan, G. Mureșan, H. Kräutner, F. Kräutner, N. Lupu, F. Marinescu, H. Savu, A. Arghir Drăgulescu, *Harta Geologică*, Deva 25, 1:200000, Comitetul de Stat al Geologiei. Institutul Geologic, București, 1967, planșa L-34-XXIII.
- Isings 1957 – C. Isings, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen, 1957.
- Isings 1971 – C. Isings, *Roman Glass in Limburg*, Groningen, 1971.
- Lazăr, Stârcescu Enăchiță 2008 – I. Lazăr, C. Stârcescu Enăchiță, *Monografia orașului Simeria*, Deva, 2008.
- Loeschcke 1919 – S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, Zürich, 1919.
- Luca 2008 – S. A. Luca (coord.), *Repertoriul arheologic al județului Hunedoara*, ediția a II-a, BB, XXVI, Sibiu, 2008.
- Mărculeț 2013 – I. Mărculeț, *Culoarul Mureșului între Arieș și Strei, studiu geomorfologic*, Mediaș, 2013.
- Niculescu-Varone 1945 – G. T. Niculescu-Varone, *Monografia satului Șăulești, plasa Deva, județul Hunedoara*, București, 1945.
- Pădureanu 1982 – E. Pădureanu, *O contribuție la problema drumului roman pe cursul mijlociu al Mureșului*, în *Ziridava*, XIV, 1982, p. 67-74.
- Pădureanu 2002-2003 – E. Pădureanu, *Două accesorii vestimentare descoperite în zona Mureșului*, în *AnB* (S.N.), X-XI, 1, 2002-2003, p. 101-107.
- Pescaru, Bălos, Pavel 2006 – A. Pescaru, A. Bălos, R. Pavel, *Raport de săpătură arheologică preventivă. Simeria. Proprietate Ionescu Lucian*, Arhiva MCDR, Deva, 2006, mss.
- Petculescu, Mitar, Barbu 2007 – L. Petculescu, C. Mitar, M. Barbu, *Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]. Punct SE Amfiteatru*, în *CCA, campania 2006*, Tulcea, 2007, p. 390.
- Simion *et al.* 2014 – M. Simion, D. Vleja, R. Petcu, A. Heroiu, F. Vasilescu, N. Stoica, *Contribuții la cunoașterea epocii romane pe valea Mureșului mijlociu. Cercetări arheologice preventive în situl Tărtăria II, com. Săliște, jud. Alba*, în *CA*, XXI, 2014, p. 211-258.
- Sander, Tončinić 2010 – M. Sander, D. Tončinić, *Gardun – Antički Tilurium*, în vol. ed. I. Radman-Livaja, *Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj/Finds of the Roman military equipment in Croatia*, Zagreb, 2010, p. 33-112.
- Trufaș, Pop-Badea 1986-1987 – V. Trufaș, A. Pop-Badea, *Apele subterane din Culoarul Streiului*, în *Sargetia*, XX, 1986-1987, p. 507-533.
- Vitruvius* – Marcus Vitruvius Pollio, *De Architectura*, trad. G. M. Cantacuzino, T. Costa, G. Ionescu, București, 1964.

Pl. I. 1. Localizarea sitului Simeria – Aldăcuțu Mic, jud. Hunedoara (prelucrare după https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Relief_Map_of_Romania.png) (Accesat: 15.06.2018); 2. Amplasarea drumului roman și a siturilor de epocă romană de la Sântandrei, Aldăcuțu Mic și Simeria (prelucrare după Google earth) (Accesat: 10.07.2018)

1

2

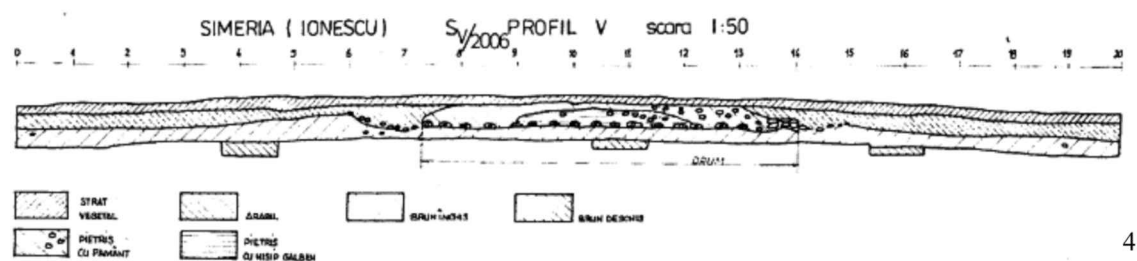

3

4

Pl. III. 1-4. Situația din teren în momentul începerii cercetării arheologice (Foto: M. G. Barbu)

Pl. IV. 1. Drumul roman suprapus de un drum modern; 2. Fântână modernă ce reutilizează blocuri fasonate din andezit provenite din așezarea de la Sântandrei; 3. Sector de drum roman, vedere aeriană (Foto: M. G. Barbu); 4. Secțiune transversală prin drumul roman de la Simeria – *Aldăcuțu Mic* (după Pescaru, Bălos, Pavel 2006, p. 15, pl. 6)

Pl. V. Situația arheologică surprinsă în secțiunea S1; 1-2. Amprenta zidului perimetral de sud-vest, Z5; 3-4. Complexele Cx4 și Cx5; 5-6. Complexul Cx2 (Foto: M. G. Barbu)

1

2

3

4

5

6

Pl. VI. Situația arheologică surprinsă în suprafața SpI; 1. Dărâmtură de acoperiș la vest de zidul Z1; 2. Zidul Z1; 3-4. Clădirea romană delimitată de zidurile Z2 și Z3; 5. Structurile romane târzii de la vest de zidul Z3; 6. Vatră romană târzie (Cx1) ce suprapune un pavaj de perioadă romană (Foto: M. G. Barbu)

Pl. VII. Situația arheologică cercetată în suprafața SpI; 1-2. Structuri romane târzii; 3-4. Aglomerare de chirpici și fragmente ceramice; 5. Adosarea zidurilor Z4a și Z4b la peretele P2; 6. Groapă din prima fază romană (Cx7) (Foto: M. G. Barbu)

1

2

3

4

5

Pl. VIII. Situația arheologică surprinsă în suprafața SpII; 1-5. Baze din piatră și pietriș ale unei construcții din lemn de epocă romană (Foto: M. G. Barbu)

1

2

3

4

5

Pl. IX. 1. Dispunerea bazelor din piatră; 2-5. Detalii ale bazelor din piatră
(Foto: C.-D. Țuțuianu)

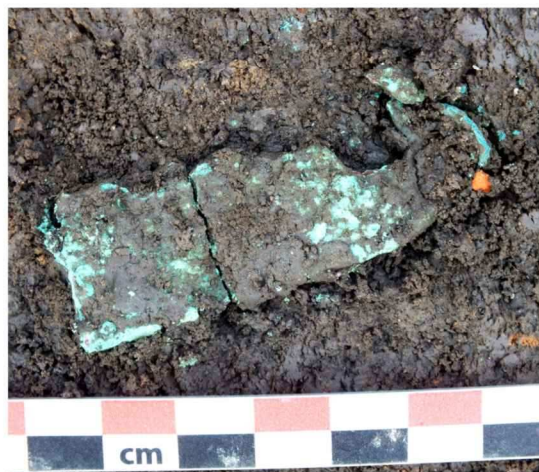
1

2

3

4

5

6

Pl. X. 1-6. Complexul Cx8, detalii din timpul cercetării (Foto: M. G. Barbu)

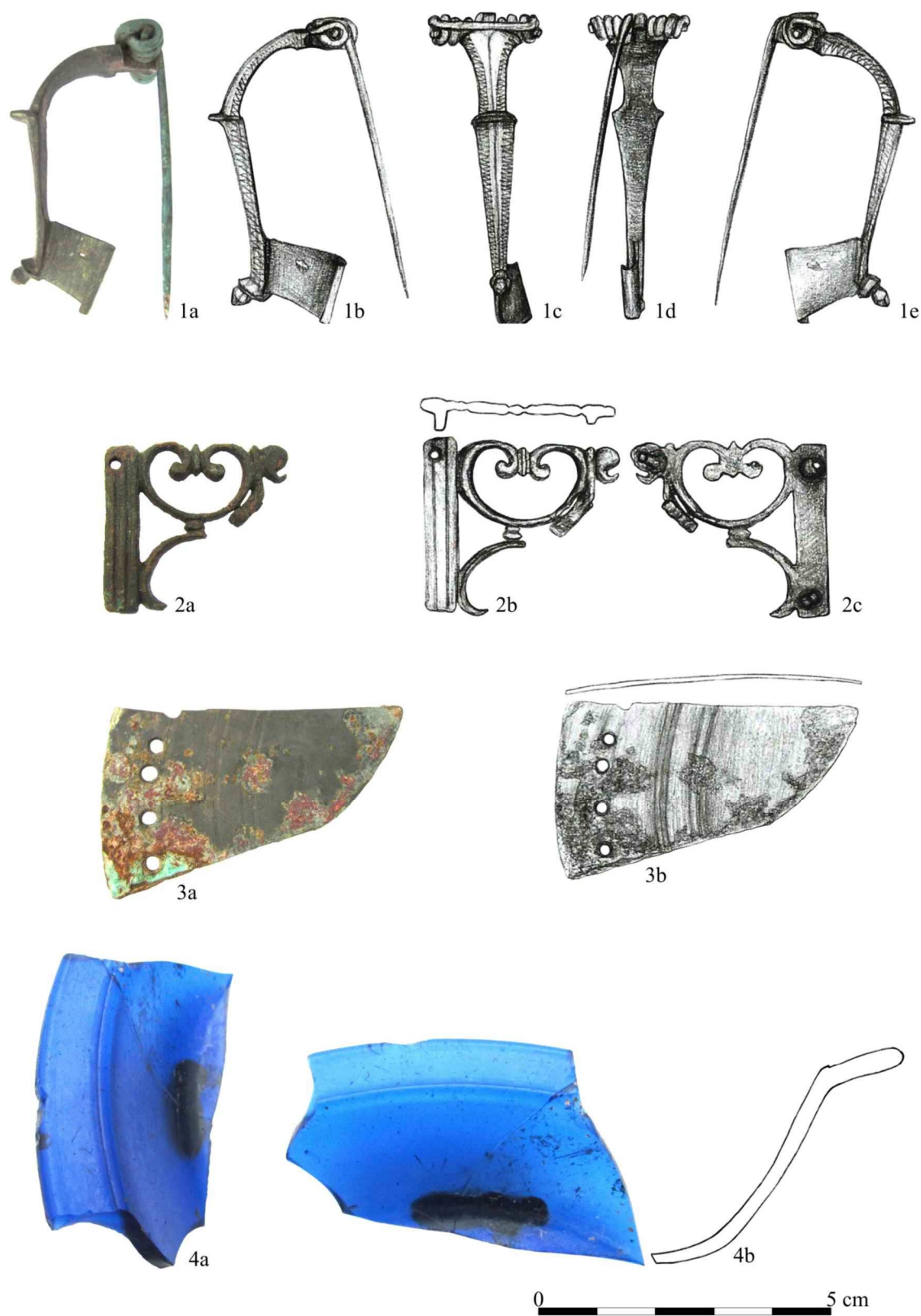
Pl. XI. 1. Segment stratigrafic al profilului de sud al suprafeței SpI; 2-4. Fragmente ceramice descoperite în nivelul primei faze romane; 5-7. Fragmente de opaițe din prima fază romană; 8. Monedă din bronz emisă de împăratul Domițian (Foto: M. G. Barbu)

Pl. XII. Obiecte descoperite în nivelul primei faze de locuire romană; 1. Fibulă din bronz; 2. Cataramă fragmentară din bronz; 3. Amnar din fier; 4. Ac de cusut din os; 5-6. Fragmente de ace din os (Foto: M. G. Barbu; Desen: D. Pantea)

Pl. XIII. Obiecte descoperite în nivelul celei de a doua faze romane; 1-7. Fragmente ceramice; 8. Fragment de *mortarium* 9. Fragment de opaiț; 10. Za de lanț; 11. Cuie din fier; 12. Ținte de *caliga* (Foto: M. G. Barbu)

Pl. XIV. Obiecte descoperite în nivelul celei de a doua faze romane; 1. Fibulă din bronz; 2. Aplică fragmentară din bronz; 3. Fragment de oglindă din bronz; 4. Fragment de vas din sticlă (Foto: M. G. Barbu; Desen: D. Pantea)

Pl. XV. Obiecte descoperite în nivelul roman târziu; 1-9. Fragmente ceramice; 10. Fragment ceramic decorat cu un semn incizat sub formă de cruce; 11. Gresie folosită la confecționarea acelor (Foto: M. G. Barbu; Desen: D. Pantea)

Pl. XVI. Obiecte descoperite în complexul Cx8; 1. Apărătoare de gură de foale din fier; 2-5. Resturi de bronz topit; 6. Ac de cusut din bronz; 7. Amnar din fier; 8. Za de lanț din fier; 9. Pendantiv din monedă de bronz emisă de împăratul Claudius (Foto: M. G. Barbu; Desen: D. Pantea)

The Roman *Villa* from Simeria – *Aldăcuțu Mic* (Hunedoara County). The Archaeological Research from the Fall of 2015

Abstract

The paper aims to presenting the main results obtained from the preventive archaeological researches carried out at *Aldăcuțu Mic* between October-December 2015.

The site *Aldăcuțu Mic* is located in the south-west of Transylvania, the archaeological point being in the vicinity of Simeria and the village of Sântandrei, Hunedoara County, in the lane area of Mureș river (**Pl. I-II**). To the main nearby towns, the *Aldăcuțu Mic* site is about 1.50 km from the entrance to Simeria from Deva, to the west, and about 1 km away from the northeast of Sântandrei.

The site was known in the archaeological literature as a result of the fieldwork undertaken by Eugen Pădureanu in this point in the 1980s, the archaeologist identifying in the central area of the site, on a distance of 1250 m, the traces of a Roman road heading from the center of Transylvania to the Pannonian Plain (**Pl. IV/3**).

Recent archaeological research have identified another section of the mentioned Roman road towards Sântandrei (**Pl. IV/1**), but especially highlighted the existence of a Roman *villa*, most probably aligned to the Roman road (**Pl. II/1, 3**). The same archaeological researches have shown the presence of prehistoric materials, in the archaeological layer.

The archaeological excavations carried out at *Aldăcuțu Mic* revealed several structures from the Roman period, their character indicating that a *villa* would have most probably functioned here (**Pl. V-XVI**). The location in the immediate vicinity of the road could also justify the existence of *mansiones* structures, but in the case of *Aldăcuțu Mic*, the large extent (approximately 1 ha), the existence of an enclosure wall (**Pl. V/1-2**) around the structures and the character of annexes households of the buildings identified in the marginal area of the dwelling complex are arguments that we are in front of a rural residence.

Three phases of habitation were identified during the Roman period. The first of them, dated to the first three quarters of the 2nd century AD, left little traces of human activity (**Pl. VII/6, XI/2-8, XII/1-6**), the researched area being at that time a marginal area of the structures of *Aldăcuțu Mic*. The second Roman phase, dated in the second half of the 2nd century AD and the first part of the following, represents a period of expansion of the dwelling nucleus from here, and now two buildings with stone walls (**Pl. VI/1-4**) and an annex on wooden pillars can be recorded (**Pl. VIII-IX**).

The last dwelling phase, dated in the middle of the 3rd century AD or in the second part of it, is characterized by the addition of light structures to the old stone buildings (**Pl. X/1-6**). This last phase seems to be stretching for a relatively long period, the light structures mentioned above knowing a second expansion phase. Probably also in this chronological range, the second stage granary is decommissioned, the space between its pillars becoming a small “workshop” dealing with the recycling of the surrounding metal (**Pl. XVI/1-5**).

List of Illustrations

Pl. I. 1. The location of Simeria – *Aldăcuțu Mic* site, Hunedoara County (processed after https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Relief_Map_of_Romania.png) (Accessed: 15.06.2018); 2. The location of the Roman road and the Roman sites

from Sântandrei, *Aldăcuțu Mic* and Simeria (processed after Google earth) (Accessed: 10.07.2018)

Pl. II. 1. The location of the site Simeria – *Aldăcuțu Mic* (processed after Google earth) (Accessed: 10.07.2018); 2. The topographical plan of the archaeological research conducted in the autumn of 2015; 3. The plan of the archaeological finds from *Aldăcuțu Mic*

Pl. III. 1-4. The situation on the ground at the beginning of the archaeological research (Photo: M. G. Barbu)

Pl. IV. 1. The Roman road is overlapped by a modern road; 2. Modern fountain that reuses shaped andesite blocks from the settlement of Sântandrei; 3. Roman road segment, aerial view (Photo: M. G. Barbu); 4. Cross section through the Roman road from *Aldăcuțu Mic* (after Pescaru, Bălos, Pavel 2006, p. 15, pl. 6)

Pl. V. The archaeological situation captured in the section S1; 1-2. The footprint of the Southwestern perimetric wall, Z5; 3-4. Features Cx4 and Cx5; 5-6. Feature Cx2 (Photo: M. G. Barbu)

Pl. VI. The archaeological situation discovered in the area SpI; 1. Collapsed roof at the west side of wall Z1; 2. The Z1; 3-4. Roman building enclosed by walls Z2 and Z3; 5. The Late Roman structures west of the wall Z3; 6. Late Roman hearth (Cx1) that overlaps a pavement from the Roman period (Photo: M. G. Barbu)

Pl. VII. The archaeological situation researched in the area SpI; 1-2. Late Roman structures; 3-4. Agglomeration of adobe and pottery; 5. The adding of the walls Z4a and Z4b to wall P2; 6. Roman pit from the first phase (Cx7) (Photo: M. G. Barbu)

Pl. VIII. The archaeological situation caught in the area SpII; 1-5. Stone and gravel bases of a wooden building from the Roman period (Photo: M. G. Barbu)

Pl. IX. 1. The arrangement of the gravel bases; 2-5. Details of the gravel bases (Photo: C.-D. Țuțuianu)

Pl. X. 1-6. The feature Cx8, details during the research (Photo: M. G. Barbu)

Pl. XI. 1. Stratigraphical segment of the Southern profile of the area SpI; 2-4. Pottery fragments found in the first Roman phase; 5-7. Fragments of Roman lamps from the first phase; 8. Bronze coin issued by Emperor Domitian (Photo: M. G. Barbu)

Pl. XII. Objects discovered in the first phase of Roman habitation; 1. Bronze brooch; 2. Bronze fragmentary buckle; 3. Iron flint; 4. Bone sewing needle; 5-6. Fragments of bone needles (Photo: M. G. Barbu; Drawing: D. Pantea)

Pl. XIII. Objects discovered in the second Roman phase; 1-7. Pottery fragments; 8. Fragment of *mortarium*; 9. Lamp fragment; 10. Chain loop; 11. Iron nails; 12. *Caliga* nails (Photo: M. G. Barbu)

Pl. XIV. Objects discovered in the second Roman phase; 1. Bronze brooch; 2. Fragmentary bronze plate; 3. Fragment of a bronze mirror; 4. Fragment of a glass vessel (Photo: M. G. Barbu; Drawing: D. Pantea)

Pl. XV. Objects discovered in the Late Roman level; 1-9. Pottery fragments; 10. Potshard decorated with an incised cross-shaped sign; 11. Sandstone used to manufacture needles (Photo: M. G. Barbu; Drawing: D. Pantea)

Pl. XVI. Objects discovered in the feature Cx8; 1. Iron bellow mouth guard; 2-5. Debris of melted bronze; 6. Sewing bronze needle; 7. Iron flint; 8. Iron chain loop; 9. Pendant made of a bronze coin issued by Emperor Claudius (Photo: M. G. Barbu; Drawing: D. Pantea)